VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

v Republiki Sloveniji

2021/22

VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

v Republiki Sloveniji

2021/22

VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE v Republiki Sloveniji, 2021/22

Uredile: Tanja Taštanoska, Katja Kuščer, Saša Ambrožič Deleja
Jezikovni pregled: Božena Kenig
Fotografije: Urban Štebljaj, Nada Žgank in Domen Pal

Izdajatelj: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
Za izdajatelja: Maja Mihelič Debeljak

Oblikovanje: SIMETRIJA d.o.o.
Tisk: Tiskarna Radovljica

ISSN (tiskana izdaja) 1408-693X
ISSN (spletna izdaja) 2536-3344

Naklada: 1000 izvodov
Ljubljana, avgust 2022

Publikacija je brezplačna. Natisnjena je s pomočjo sredstev Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport in Evropske unije.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE, ZNANOST IN ŠPORT

Eurydice

Besedilo publikacije je objavljeno pod slovensko različico licence Creative Commons 2.5: priznanje avtorstva + nekomercialno + deljenje pod istimi pogoji.

Licenca dovoljuje uporabnikom besedilo publikacije in njegove predelave reproducirati, distribuirati, dajati v najem, priobčiti javnosti in predelovati samo pod pogojem, da navedejo avtorja, da ne gre za komercialno uporabo in da tudi oni naprej širijo izvirna dela/predelave pod istimi pogoji.

Besedilo licence je na voljo na internetu na naslovu http://www.creativecommons.si ali pa na naslovu: Inštitut za intelektualno lastnino, Streliška 1, 1000 Ljubljana.

Fotografije v publikaciji niso objavljene pod licenco Creative Commons in jih sme uporabljati izključno izdajatelj publikacije.

KAZALO

REPUBLIKA SLOVENIJA	6
ORGANIZACIJA IN UPRAVLJANJE IZOBRAŽEVANJA V SLOVENIJI	10
PREDŠOLSKA VZGOJA	15
OSNOVNOŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE	21
SREDNJEŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE	25
SPLOŠNA MATURA IN POKLICNA MATURA	33
TERCIARNO IZOBRAŽEVANJE	35
OSNOVNO GLASBENO IN PLESNO IZOBRAŽEVANJE	42
IZOBRAŽEVANJE OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI	45
IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH	51
STROKOVNI DELAVCI V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU	58
ZAGOTAVLJANJE KAKOVOSTI V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU	67
EURYDICE SLOVENIJA	71

REPUBLIKA SLOVENIJA

REPUBLIKA SLOVENIJA

Lega

Slovenija je majhna evropska država, ki se razteza na 20.273 km^2 med Alpami in Jadranskim morjem ter Panonsko nižino. Dolžina njene meje s sosednjimi državami je 1.370 kilometrov, od tega 318 kilometrov z Avstrijo, 280 kilometrov z Italijo, 102 kilometra z Madžarsko in 670 kilometrov s Hrvaško. Dolžina morske obale je 46,6 kilometra. Glavno mesto Slovenije je Ljubljana.

Prebivalstvo

V začetku leta 2022 je bilo v Sloveniji 2.107.180 prebivalcev. Gostota prebivalstva je bila 103,9 prebivalca na km^2. Med prebivalci je bilo 91,8 % slovenskih državljanov in 8,2 % tujih državljanov:[1] 12,3 % tujih državljanov prihaja iz Evropske unije, 79,7 % iz nekdanje Jugoslavije, 8 % iz drugih držav.

V zadnjem popisu leta 2002 se je vsak šesti prebivalec Slovenije (16,5 %) izrekel za pripadnika druge narodnosti (0,17 % Romov, 5,67 % iz nekdanje Jugoslavije, 0,04 % prebivalcev EU in 10,58 % drugih).

Državna ureditev

Od 25. junija 1991 je Slovenija samostojna država. Je **demokratična republika**, ki temelji na načelu delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno. Zakonodajno oblast predstavljata **državni zbor in državni svet**. Izvršilno oblast predstavlja **vlada**; sestavljajo jo predsednik vlade in ministri in je odgovorna državnemu zboru. **Sodniki** so pri opravljanju sodniške funkcije neodvisni. Vezani so na ustavo in zakon. **Predsednik republike** predstavlja Republiko Slovenijo in je vrhovni poveljnik njenih obrambnih sil.

Prebivalci Slovenije uresničujejo **lokalno samoupravo** v občinah in drugih lokalnih skupnostih. V pristojnost občine spadajo lokalne zadeve, ki jih občina lahko ureja samostojno in zadevajo samo prebivalce občine. Država lahko z zakonom prenese na občine opravljanje posameznih nalog iz državne pristojnosti, če za to zagotovi tudi potrebna sredstva.

Od leta 2004 je Slovenija **članica Evropske unije** in zveze **Nato**.

Državni simboli so zastava in grb, himna je sedma kitica Zdravljice pesnika Franceta Prešerna (1800–1849), ki jo je uglasbil Stanko Premrl (1880–1965).

[1] Vir: Statistični urad Republike Slovenije (SURS), 2022.

Žive naj vsi narodi,
ki hrepene dočakat' dan,
da koder sonce hodi,
prepir iz sveta bo pregnan,
da rojak
prost bo vsak,
ne vrag, le sosed bo mejak!

Uradni jezik je slovenščina, na narodno mešanih območjih, kjer prebivata italijanska in madžarska narodna skupnost, pa tudi italijanščina in madžarščina.

Državna valuta je od leta 2007 evro.

BDP je bil leta 2021 52.020 milijonov evrov oziroma 24.678 evrov na prebivalca.

Javni izdatki za izobraževanje so leta 2020 dosegli 5,4 % BDP, kar pomeni 2.533 milijonov EUR. 93 % vseh javnih izdatkov za formalno izobraževanje je bilo dodeljenih neposredno izobraževalnim ustanovam, 7 % za javne transferje gospodinjstvom in drugim zasebnim entitetam.

Izdatki za izobraževalne ustanove po ravneh izobraževanja, 2020

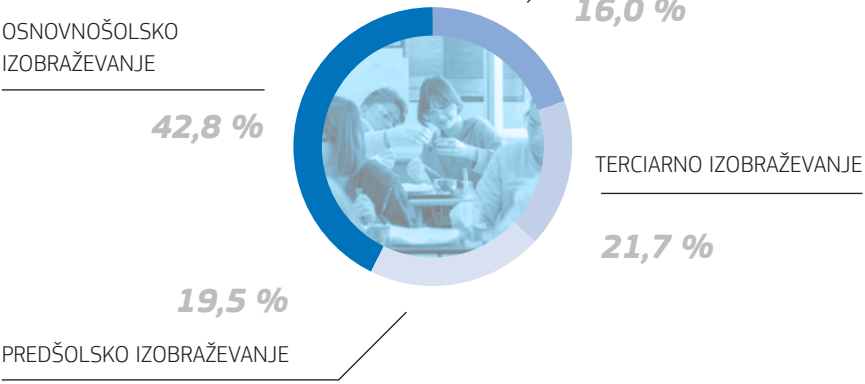

Vir: SURS.

ORGANIZACIJA IN UPRAVLJANJE IZOBRAŽEVANJA V SLOVENIJI

PREDŠOLSKA VZGOJA

OSNOVNOŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE

SREDNJEŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE

SPLOŠNA MATURA IN POKLICNA MATURA

TERCIARNO IZOBRAŽEVANJE

PRI NAS NE KRIČIMO.

ORGANIZACIJA IN UPRAVLJANJE IZOBRAŽEVANJA V SLOVENIJI

Cilji izobraževanja

Temeljni cilj sistema vzgoje in izobraževanja v Sloveniji je **zagotavljanje optimalnega razvoja posameznika** ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, rasno, etnično in narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo oziroma invalidnost.

Država je dolžna ustvarjati možnosti, da si državljani lahko pridobijo ustrezno izobrazbo. Univerze in visoke šole so avtonomne. Ustava otrokom z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju ter drugim huje prizadetim osebam zagotavlja pravico do izobraževanja in usposabljanja za dejavno življenje v družbi.

Učni jezik je slovenski, italijanska in madžarska narodna skupnost imata na narodno mešanih območjih pravico do vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku. Ustava varuje tudi položaj romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, in ji zagotavlja posebne pravice. Otroci priseljencev imajo pravico do osnovnošolskega izobraževanja pod enakimi pogoji kot državljani Republike Slovenije.

Nacionalna in lokalna raven upravljanja

V Sloveniji je sistem vzgoje in izobraževanja organiziran v glavnem kot javna služba. Z izvajanjem **javno veljavnih programov** jo uresničujejo javni in zasebni zavodi ter zasebniki s koncesijo. Z zakonom je določeno, da je **javna šola laična**, šolski prostor pa avtonomen; v javni šoli je prepovedana politična in konfesionalna dejavnost. Z zakonom je omogočeno tudi ustanavljanje zasebnih izobraževalnih institucij, ki izvajajo lastne programe s pravico javnosti. Tako je omogočena tudi izbira izobraževanja v skladu s svetovnim nazorom.

Država in lokalna skupnost imata pri upravljanju javnih zavodov več vlog: regulatorja, ustanovitelja, glavnega financerja in nadzornika. Ministrstvo, pristojno za izobraževanje in visoko šolstvo, je pooblaščeno za načrtovanje in vodenje izobraževalnih politik in pripravo sistemskih predpisov. Pripravlja ali sodeluje pri pripravi nacionalnih programov in finančnih načrtov za predšolsko vzgojo, osnovno, srednje, višje in visoko šolstvo. Pripravlja merila za financiranje javne službe in skrbi za izvrševanje proračunov. Sodeluje pri urejanju sistema plač, statusni ureditvi zaposlenih in pripravlja programe investicij in investicijskega vzdrževanja. Za srednje, višje in visoko izobraževanje odloča ali (vladi) predlaga soglasja k razpisu za vpis in razmestitvi programov. Oblikuje informacijski sistem

za vse ravni izobraževanja. V imenu države po predstavnikih sodeluje tudi v organih upravljanja javnih zavodov in opravlja druge naloge v skladu z zakoni za posamezna izobraževalna področja.

Urejanje socialnega položaja otrok in družin, učencev, dijakov in študentov je v pristojnosti Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Pri nekaterih skupnih vprašanjih (zdravstvo, kultura, javna uprava) sodelujejo tudi druga ministrstva.

Pri sprejemanju strokovnih odločitev, potrebnih za načrtovanje in vodenje izobraževalne politike ministrstva, ter pri pripravi predpisov in nacionalnih programov sodelujejo strokovni sveti, ki jih ustanovi vlada.

Ti so:

- Strokovni svet RS za splošno izobraževanje,
- Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje,
- Strokovni svet RS za izobraževanje odraslih,
- Svet RS za visoko šolstvo (ta obravnava deloma tudi vprašanja višjega šolstva).

Glavna skrb države so **javni zavodi**, ki izvajajo javno službo. Javni zavodi so osebe javnega prava, država jih nadzoruje z mehanizmi, kot so imenovanje svojih predstavnikov v organih upravljanja, javno financiranje in sprejemanje splošnih pravil in smernic o javnih službah v zakonodaji in drugih aktih. Strokovni delavci v vzgoji in izobraževanju v javnih zavodih pri izvajanju svojega poklica uživajo **strokovno avtonomijo**.

Država ustanavlja in financira javne srednje šole, višješolske in visokošolske zavode, zavode za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami ter dijaške in študentske domove ter podporne strokovne zavode na področju izobraževanja.

Občine ustanavljajo javne vrtce, osnovne šole in domove za učence, osnovne glasbene šole ter organizacije za izobraževanje odraslih. Programi predšolske vzgoje se financirajo iz občinskih proračunov, plačil staršev in drugih virov. Osnovno šolstvo se financira iz občinskega in državnega proračuna ter drugih virov. Izobraževanje odraslih se financira iz državnega in občinskih proračunov ter drugih virov.

Država ustanavlja tudi podporne javne zavode s področja izobraževanja, katerih naloge so predvsem razvoj, strokovna pomoč in nadzor, spremljanje kakovosti, svetovanje itd.

Ti so:

- Zavod RS za šolstvo,
- Center RS za poklicno izobraževanje,
- Državni izpitni center,
- Pedagoški inštitut,
- Andragoški center Slovenije,
- Slovenski šolski muzej,
- Center za šolske in obšolske dejavnosti in
- Center RS za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja.

Institucionalna raven upravljanja

Organ upravljanja javnega vrtca in šole je svet, organ vodenja pa ravnatelj. Svet vrtca ali osnovne šole sestavljajo predstavniki ustanovitelja, delavcev zavoda in staršev, svet srednje šole pa tudi predstavniki dijakov. Ustanoviteljica – občina oziroma država – sodeluje pri upravljanju vrtcev in šol po svojih predstavnikih v svetu ter v upravnih postopkih neposredno. Svet javnega vrtca oziroma šole med drugim imenuje in razrešuje ravnatelja, sprejema program razvoja, letni delovni načrt in poročilo o njegovi uresničitvi.

Javni vrtec, osnovna in srednja šola oblikujejo tudi svet staršev; ta daje soglasje k nadstandardnemu programu in imenuje svoje predstavnike v svet, sicer pa ima bolj posvetovalno vlogo. Organom zavoda daje predloge in mnenja. Od leta 2008 naprej imajo starši pravico sprejeti svoj program sodelovanja s šolo in združevanja v lokalne in nacionalne zveze.

Višja šola organe upravljanja in strokovne organe oblikuje v odvisnosti od ustanovitelja (država, zasebnik) in organiziranosti (samostojna šola, enota drugega zavoda ali gospodarske družbe). Poslovodni organ je direktor ali ravnatelj, svet (ali strateški svet) pa organ upravljanja.

V svetu sodelujejo poleg predstavnikov ustanovitelja in zaposlenih tudi predstavniki študentov in delodajalcev. Vsaka šola oblikuje še komisijo za spremljanje in zagotavljanje kakovosti; ta sodeluje z evalvacijskimi organi visokega šolstva.

Univerze in samostojni visokošolski zavodi so v skladu z **Ustavo RS** in **Zakonom o visokem šolstvu** avtonomne institucije. To pomeni, da jim je poleg svobode raziskovanja, umetniškega ustvarjanja in posredovanja znanja dana tudi pravica, da samostojno urejajo svojo notranjo organiziranost in delovanje organov. Z zakonom so predpisani le najpomembnejši organi in njihove naloge.

Organi univerze so:

- rektor,
- senat,
- upravni odbor in
- študentski svet.

Organi članice univerze so: dekan, senat, akademski zbor in študentski svet.

Zasebno izobraževanje

Zasebne vrtce oziroma šole in visokošolske zavode lahko ustanovijo domače in tuje fizične ali pravne osebe. Izjema so osnovne šole, ki jih lahko ustanovijo samo domače fizične ali pravne osebe (ta omejitev ne velja za šole, akreditirane za izvajanje mednarodnih programov). Zasebnih vrtcev in šol, ki bi se v celoti financirali iz zasebnih virov, v Sloveniji ni. Vsi se financirajo ali sofinancirajo iz javnih sredstev.

Večina zasebnih višjih šol se v celoti financira iz zasebnih virov – šolnin. Zasebnim visokošolskim zavodom, ki jim je bila podeljena koncesija, pa država namenja sredstva za študijsko in obštudijsko dejavnost. Sredstev za investicije in investicijsko vzdrževanje ne prejemajo, lahko pa se prek posebnih razpisov potegujejo za sofinanciranje razvojnih nalog. Te lahko prejmejo tudi zasebni visokošolski zavodi brez koncesije. ■

SPEED OUTLAW

PREDŠOLSKA VZGOJA

Predšolska vzgoja je namenjena otrokom od enajstega meseca starosti do obveznega vstopa v šolo (šest let) in **ni obvezna**. O vpisu otroka odločijo starši. Predšolsko vzgojo izvajajo javni in zasebni vrtci. Kjer je treba, mrežo javnih vrtcev dopolnjujejo zasebni vrtci s koncesijo. Za predšolsko vzgojo je pristojno Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport.

Javne vrtce ustanavljajo lokalne skupnosti v skladu s potrebami lokalnega prebivalstva. Glede na potrebe staršev in otrok ter v dogovoru z občino lahko vrtci izvajajo različne programe: celodnevne, poldnevne ali krajše. Programe izvajajo vzgojiteljice in vzgojitelji ter njihovi pomočniki in pomočnice.

Kratki programi, ki jih financira država (240 ur na leto), so prisotni od šolskega leta 2018/19. Namenjeni so otrokom v zadnjem letu pred obveznim vstopom v šolo, ki niso obiskovali predšolske vzgoje. Vrtci se morajo za pridobitev sredstev za izvedbo tega programa prijaviti ministrstvu.

PREDŠOLSKA VZGOJA

Predšolsko vzgojo je v šolskem letu 2021/22 izvajalo 1.186 vrtcev in njihovih enot, organiziranih v 108 samostojnih javnih vrtcev, 207 vrtcev pri OŠ in 97 zasebnih vrtcev. Skupaj so bili otroci razvrščeni v 5.313 oddelkov[2].

Število v vrtce vpisanih otrok nenehno narašča. V zadnjih petnajstih letih se je število otrok povečalo za polovico: s 58.127 otrok v šolskem letu 2006/07 na 85.957 otrok v šolskem letu 2021/22. **Petletnikov, vključenih v predšolsko vzgojo, je bilo v tem šolskem letu že 94,5 %.**[3] Narašča tudi odstotek otrok z odloženim šolanjem (stari 6 let) – v šolskem letu 2021/22 je ta 11,3 %. Velika večina otrok (94 %) obiskuje javne vrtce.

Javni vrtci svoja vrata odpirajo že otrokom, starim enajst mesecev, v isti instituciji jih nato vzgajajo in izobražujejo vse do vstopa v šolo. Vzgoja v vrtcih poteka v dveh starostnih obdobjih:

- prvo obdobje: otroci od enega do treh let in
- drugo obdobje: otroci od treh let do vstopa v šolo.

Oddelki in otroci v predšolski vzgoji, šolsko leto 2020/21	Otroci skupaj	1. starostno obdobje	2. starostno obdobje
Skupaj	**85.957**	**26.713**	**59.244**
Javni vrtci	81.068	24.887	56.181
Zasebni vrtci	4.889	1.826	3.063

Vir: SURS.

Vključenost otrok v vrtce po starosti (%), šolsko leto 2021/22	Starost otrok						
	skupaj	1 leto	2 leti	3 leta	4 leta	5 let	6 let ali več
Skupaj	**83,7**	**56,1**	**82,4**	**89,7**	**93,1**	**95,0**	**11,1**
Dečki	83,9	56,4	82,8	89,9	93,1	94,8	14,0
Deklice	83,6	55,7	82,0	89,4	93,0	95,2	7,9

Vir: SURS.

[2] Vir: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (MIZŠ).
[3] Vir: SURS.

Cilji predšolske vzgoje

Cilji predšolske vzgoje v vrtcih so:

- razvijanje sposobnosti za razumevanje in sprejemanje sebe in drugih,
- razvijanje sposobnosti za dogovarjanje, upoštevanje različnosti in sodelovanje v skupinah,
- razvijanje sposobnosti za prepoznavanje čustev in spodbujanje čustvenega doživljanja in izražanja,
- negovanje radovednosti, raziskovalnega duha, domišljije in intuicije ter razvijanje neodvisnega mišljenja,
- spodbujanje jezikovnega razvoja za učinkovito in ustvarjalno uporabo govora, pozneje pa tudi branja in pisanja,
- spodbujanje doživljanja umetniških del in umetniškega izražanja,
- posredovanje znanja z različnih področij znanosti in iz vsakodnevnega življenja,
- spodbujanje telesnega in gibalnega razvoja in
- razvijanje samostojnosti pri higienskih navadah in skrbi za zdravje.

Kurikulum v vrtcu

Predšolska vzgoja v vrtcih poteka po načelih:

- demokratičnosti,
- pluralizma,
- avtonomnosti, strokovnosti in odgovornosti zaposlenih,
- enakih možnosti za otroke in starše, upoštevaje različnost med otroki,
- pravice do izbire in drugačnosti in
- ohranjanja ravnotežja med raznimi vidiki otrokovega telesnega in duševnega razvoja.

Strokovni delavci v javnih in zasebnih vrtcih s koncesijo se pri delu ravnajo po **Kurikulumu za vrtce,** temeljnem programskem dokumentu, sprejetem leta 1999, v katerem je predšolska vzgoja utemeljena kot del vzgojno–izobraževalnega sistema.

V uvodnem delu kurikuluma so načela, ki jih morajo upoštevati strokovni delavci v vrtcih, ter temeljna strokovna izhodišča, kot so zakonitosti o otrokovem razvoju in učenju, demokratizacija vsakodnevnih (rutinskih) dejavnosti (npr. hranjenje, počitek), pozitivne interakcije in spoštljiva komunikacija. Opozorjeno je tudi na **pomen prikritega kurikuluma**; ta zajema mnoge elemente vzgojnega vplivanja na otroka, ki niso nikjer opredeljeni, a so pogosto v obliki posredne vzgoje učinkovitejši od neposrednih vzgojnih dejavnosti. Kurikulum vsebuje tudi napotke za pripravo in uporabo prostora ter za sodelovanje s starši.

V drugem delu kurikuluma so predstavljena področja dejavnosti v vrtcu. Ta so skupna za otroke, stare od 1 do 6 let. Za prvo in drugo starostno obdobje so opredeljena enaka **»predmetna« področja: gibanje, jezik, narava, družba, umetnost in matematika**.

V skladu z predpisanimi standardi morajo imeti vzgojitelji v vrtcu visokošolsko diplomo prve stopnje, pomočniki vzgojiteljev pa srednjo izobrazbo ustrezne smeri. To, poleg normativov, ki določajo velikost skupin v vrtcu, normativov in minimalnih tehničnih pogojev za prostor in opremo vrtca, ter kurikuluma, zagotavlja visok standard dela z najmlajšimi.

V povprečju je na zaposlenega strokovnega delavca, ki dela neposredno z otroki, v slovenskih vrtcih po 7 otrok.

Varstvo na domu

Predšolska vzgoja se lahko organizira tudi na domu vzgojitelja in pomočnika vzgojitelja, ki sta zaposlena v vrtcu, ali zasebnega vzgojitelja. Zasebni vzgojitelj mora izpolnjevati enake pogoje kot vzgojitelj, pomočnik vzgojitelja ali svetovalni delavec v javnem vrtcu in se mora registrirati pri ministrstvu za izobraževanje.

Varstvene storitve lahko ponujajo tudi varuhi, ki niso kvalificirani za izvajanje programa predšolske vzgoje, ampak le za varovanje otrok. Tudi ti morajo biti registrirani pri ministrstvu, pristojnem za izobraževanje. Varstvo lahko organizirajo na svojem domu, in sicer največ za 6 otrok. Lahko pa se registrirajo za individualno varstvo na domu otrokove družine. Število registriranih varuhov predšolskih otrok na domu je vsako leto večje, tudi zaradi težav z zagotavljanjem prostih mest v javnih vrtcih. V šolskem letu 2021/22 jih je bilo v seznam vpisanih 331. ■

OSNOVNOŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE

Osnovnošolsko izobraževanje je v Sloveniji organizirano kot **enotna devetletna osnovna šola** za učence od šestega do petnajstega leta starosti. Izvajajo ga javne in zasebne osnovne šole (manj kot 1 % učencev obiskuje zasebne osnovne šole) ter zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami, za odrasle pa organizacije za izobraževanje odraslih.

Skladno z Ustavo RS je **osnovnošolsko izobraževanje obvezno** in se financira iz javnih sredstev. Osnovne šole ustanavlja lokalna skupnost. Slovenijo odlikuje široko razvejena mreža osnovnih šol, kar omogoča dostopnost izobraževanja vsem prebivalcem Slovenije. V šolskem letu 2021/22 se je v Sloveniji **195.414** otrok izobraževalo v **773 osnovnih šolah in njihovih podružnicah** ter 48 šolah in enotah pri osnovnih šolah in zavodih za otroke s posebnimi potrebami. (Vir: SURS) Skupaj je bilo zaposlenih več kot 21 tisoč strokovnih delavcev (12.925 učiteljev obveznega programa, 5.710 razširjenega programa in 2.560 drugih strokovnih delavcev). (Vir: MIZŠ)

Cilji osnovnošolskega izobraževanja

Glavni cilji osnovnošolskega izobraževanja so:

- zagotavljanje možnosti, da si učenci skladno s svojimi sposobnostmi in interesi pridobijo znanje in spretnosti,
- spodbujanje osebnostnega razvoja,
- pridobivanje zmožnosti za vseživljenjsko učenje in nadaljnje izobraževanje,
- razvijanje zavesti o državni pripadnosti, narodni identiteti in kulturni tradiciji kot tudi vzgajanje za obče kulturne vrednote,
- vzgajanje za spoštovanje človekovih pravic, za sprejemanje drugačnosti in strpnost,
- razvijanje sposobnosti za sporazumevanje v slovenskem jeziku in tujih jezikih,
- vzgajanje za trajnostni razvoj, za odgovoren odnos do sebe, svojega zdravja, do drugih ljudi in okolja,
- razvijanje podjetnosti ter inovativnosti in ustvarjalnosti.

Program osnovne šole

Program osnovne šole je določen **s predmetnikom in učnimi načrti** za obvezne in izbirne predmete ter **smernicami in koncepti**, ki opredeljujejo druge oblike dela z učenci (jutranje varstvo, podaljšano bivanje, interesne dejavnosti, šolo v naravi) in medpredmetna področja (dneve dejavnosti, knjižnično in informacijsko znanje),

ter drugimi dokumenti, ki usmerjajo delo strokovnih delavcev šole. S programom se določi tudi, katero znanje morajo imeti učitelji posameznega predmeta.

Poleg obveznih in obveznih izbirnih predmetov, pogovornih ur oddelčne skupnosti in dni dejavnosti (kulturni, športni, tehnični, naravoslovni dnevi) vse osnovne šole izvajajo tudi dejavnosti iz razširjenega programa. Mednje spadajo interesne dejavnosti, neobvezni izbirni predmeti ter jutranje varstvo prvošolcev in podaljšano bivanje za učence od prvega do petega razreda.

Preverjanje in ocenjevanje znanja

Učitelji preverjajo in ocenjujejo znanje učencev vse obdobje, ko se pouk predmeta izvaja. V 1. in 2. razredu učitelji ocenjujejo napredek učencev z opisnimi ocenami. Od 3. razreda naprej učitelji ocenjujejo doseganje standardov znanja, predpisanih z učnimi načrti, s številčnimi ocenami na lestvici od 1 do 5, pri čemer je ocena 1 negativna, druge pa so pozitivne.

Z nacionalnim preverjanjem znanja se ob koncu 6. in 9. razreda preveri znanje učnega jezika in matematike, v 6. razredu še tujega jezika, v 9. pa predmeta, ki ga izbere minister. Preverjanje je za učence obvezno. Dosežki ne vplivajo na ocene in pomenijo le dodatno informacijo o znanju učencev.

Šola za učence, ki potrebujejo pomoč pri učenju, **organizira dopolnilni pouk, dodatni pouk** pa za tiste, ki presegajo predpisane standarde znanja. Šole lahko **ocenjevanje znanja prilagodijo učencem**, ki so sočasno vpisani v glasbeno šolo, perspektivnim športnikom in kulturnikom, učencem s posebnimi potrebami in učencem tujcem.

Ob koncu šolskega leta 2020/21 je izobraževanje v rednih programih osnovne šole uspešno končalo 18.911 učencev. Med tistimi, ki so izpolnili zakonsko obveznost 9-letnega šolanja, jih je 1,5 % zapustilo osnovno šolo brez spričevala o dokončanju. (vir MIZŠ in SURS)

Starostne ravni in razporejanje učencev v oddelke

Osnovna šola se deli na **tri vzgojno-izobraževalna obdobja**, vsako ima po tri razrede. V posameznem razredu so učenci enake starosti. Učenci posameznega razreda so razporejeni v oddelke, v manjših šolah so oblikovani kombinirani oddelki, v katerih so učenci dveh ali več razredov.

V skladu z normativi, ki veljajo za delo v osnovni šoli, je **največje število učencev v oddelku 28**. Število se lahko zniža za kombinirane oddelke, oddelke na območju šolstva narodnosti, oddelke, v katere so vključeni učenci Romi ali otroci s posebnimi potrebami, ter bolnišnične oddelke.

Učenci v osnovnošolskem izobraževanju, šolsko leto 2021/22	Vrsta zavoda	Učenci	Zavodi	Oddelki
Osnovne šole brez podružnic	**Javni**	**174.231**	**450**	**8.281**
	Zasebni	1.568	6	73
	Skupaj	**175.799**	**456**	**8.354**
Podružnične osnovne šole	Javni	16.925	311	1.132
	Zasebni	357	4	24
	Skupaj	**193.081**	**315**	**1.156**
Osnovna šola	**Skupaj**	**183.892**	**771**	**9.510**
Osnovne šole s prilagojenim programom*	Javni	2.880	28	419
	Zasebni	0	0	0
Redne osnovne šole, ki izvajajo prilagojeni program osnovne šole*	Javni	613	20	96
	Zasebni	0	0	0
Osnovna šola s prilagojenim programom*	**Skupaj**	**3.493**	**48**	**515**
Zavodi za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami*	Javni	**936**	**10**	**162**
	Zasebni	**0**	**0**	**0**
	Skupaj	**936**	**10**	**162**
	Skupaj	**188.321**		

Vir: MIZŠ.

* Vključeni tudi podatki o učencih in oddelkih posebnega programa vzgoje in izobraževanja

V šolskem letu 2021/22 je bilo v enem oddelku v povprečju 19 otrok. V rednih in prilagojenih osnovnošolskih programih se je izobraževalo 14.336 otrok s posebnimi potrebami, večina (82 %) v rednem programu, predstavljali so 6,8 % vseh otrok, vpisanih v osnovnošolsko izobraževanje. (Vir SURS).

V prvem obdobju učence poučuje razredni učitelj. V 1. razredu praviloma pri polovici ur sodeluje tudi drugi učitelj, navadno je to vzgojitelj predšolskih otrok. V drugem obdobju pouk v glavnem izvaja razredni učitelj, pouk posameznih predmetov pa prevzemajo predmetni učitelji. V tretjem obdobju poučujejo predmetni učitelji.

Pouk pri določenih predmetih se lahko izvaja tudi v manjših učnih skupinah. ■

[4] Podatek MIZŠ, januar 2022.

Prokariontska celica
Rastlinska celica
dana

SREDNJEŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE

Po obveznem devetletnemu osnovnošolskem izobraževanju sledi neobvezno srednješolsko izobraževanje. Traja od 2 do 5 let, vanj vstopajo generacije otrok, stare praviloma 15 let.

Cilji srednješolskega izobraževanja

Poglavitni cilji srednješolskega izobraževanja v Sloveniji so omogočiti:

- splošno izobrazbo in pridobitev poklica vsemu prebivalstvu,
- čim večjemu deležu prebivalstva čim višje ravni ustvarjalnosti,
- čim večjemu deležu prebivalstva čim višjo raven izobrazbe ter
- vključevanje v procese evropskega povezovanja.

Srednješolsko izobraževanje se deli na:

- **splošno izobraževanje**, kamor spadajo različni štiriletni programi splošne in strokovne gimnazije (gimnazija in klasična gimnazija; tehniška, ekonomska in umetniška gimnazija različnih smeri) in enoletni maturitetni tečaj, ki se zaključijo s splošno maturo ter
- **poklicno in strokovno izobraževanje**, kamor spadajo izobraževalni programi različnih vrst zahtevnosti, in sicer:
  - programi nižjega (2 leti) ter srednjega poklicnega izobraževanja (3 leta), ki se zaključijo z zaključnim izpitom,
  - programi srednjega strokovnega izobraževanja (4 leta), poklicno-tehniškega izobraževanja (2 leti po končanem programu srednjega poklicnega izobraževanja) in poklicnega tečaja (1 leto), ki se zaključijo s poklicno maturo.

Srednješolsko izobraževanje je v šolskem letu 2021/22 **izvajalo 142 javnih srednjih šol (organiziranih kot enovite srednje šole ali šolski centri), 6 zasebnih srednjih šol ter 5 zavodov za mladostnike s posebnimi potrebami**. Šole lahko izvajajo programe iste ali različnih vrst na eni ali več zahtevnostnih ravneh. Javne srednje šole so lahko organizirane kot enovite organizacije, lahko pa so zaradi programske razvejenosti oziroma velikosti, merjene s številom oddelkov in dijakov, organizirane kot šolski centri z več šolami kot organizacijskimi enotami.

Sistem srednjega šolstva je **centraliziran**; o ustanavljanju in financiranju šol, sprejemanju in razmeščanju izobraževalnih programov se odloča na nacionalni ravni. Šole in učitelji pa so avtonomni pri konkretizaciji učnih vsebin, izbiri metod

poučevanja, kadrovanju in urejanju delovnih razmerij. Za vpis novincev si morajo šole pridobiti soglasje Ministrstva.

Ob koncu šolskega leta 2020/21 si je srednješolsko izobrazbo pridobilo 17.888 mladih. Med mladimi je bilo v šolskem letu 2020/21 **35 % vpisanih v srednje splošno izobraževanje**, med njimi je bilo 62 % deklet. **V srednjem tehniškem in strokovnem izobraževanju je bilo 47 % dijakov, v nižjem in srednjem poklicnem pa 18 %**.

Vpis v srednješolske programe glede na vrsto programa, 2021/22

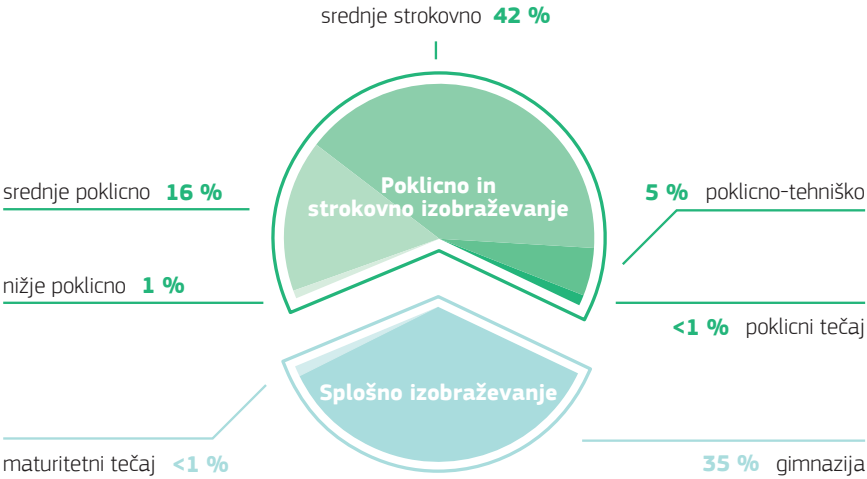

Vir: MIZŠ

Vpis v srednješolsko izobraževanje glede na spol, 2021/22

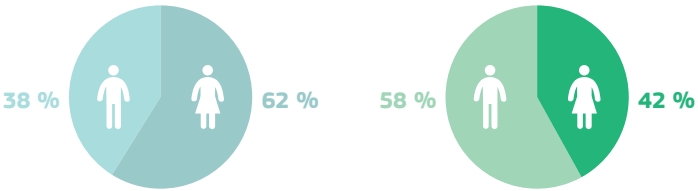

Vir: MIZŠ

Dijaki v srednješolskem izobraževanju, šolsko leto 2021/22	Vpisani 2021/22			Zaključili izobraževanje 2021/22		
	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske
Skupaj	**75.414**	**38.744**	**36.670**	**17.888**	**9.274**	**8.614**
Poklicno in strokovno izobraževanje	**48.839**	**28.561**	**20.278**	**11.992**	**6.992**	**5.000**
nižje poklicno	1.072	770	302	448	314	134
srednje poklicno	12.132	8.496	3.636	3.291	2.281	1.010
srednje strokovno	31.608	16.365	15.243	6.897	3.455	3.442
poklicno-tehniško	3.918	2.882	1.036	1.274	912	362
poklicni tečaj	109	48	61	82	30	52
Srednje splošno izobraževanje	**26.575**	**10.183**	**16.392**	**5.896**	**2.282**	**3.614**
splošne in strokovne gimnazije	26.360	10.134	16.226	5.798	2.258	3.540
maturitetni tečaj	215	49	166	98	24	74

Vir: SURS.

Starostne ravni in razporejanje dijakov v oddelke v srednješolskem izobraževanju

Dijaki so ob vpisu stari praviloma 15 let. Izobraževanje je organizirano v enem ciklusu, ki traja od 2 do 5 let, odvisno od vrste programa. V posameznih razredih so dijaki iste starosti. Učitelji praviloma poučujejo iste predmete iste dijake več šolskih let.

Dijaki so razporejeni v oddelke, tako da je v njih praviloma 16 do 32 dijakov, s soglasjem ministrstva lahko tudi 2 ali 3 več. Kadar so med njimi tudi dijaki s posebnimi potrebami, se število dijakov v oddelku lahko zmanjša.

Vrsta izobraževanja	**Srednje splošno izobraževanje**	**Srednje strokovno in poklicno-tehniško izobraževanje**
Namen	Priprava za nadaljevanje šolanja na univerzah	Pridobitev poklica za vstop na trg dela ali nadaljevanje šolanja v programih terciarnega izobraževanja
Šola	**Gimnazija**	**Srednja poklicna in strokovna šola**
Značilnost programa	4 leta **V Sloveniji obstajajo splošni in strokovni gimnazijski programi, med slednje štejemo tehniške, ekonomske in umetniške gimnazije, med prve pa splošno in klasično gimnazijo.** Vsi gimnazijski programi vsebujejo obvezni in izbirni del. V vseh sta med obveznimi predmeti najmanj dva tuja jezika. Predmetnik splošne gimnazije obsega: • obvezne štiriletne predmete: materinščino, matematiko, prvi tuji jezik, drugi tuji jezik, zgodovino in športno vzgojo; • obvezne predmete: glasbo, likovno umetnost, geografijo, biologijo, kemijo, fiziko, psihologijo, sociologijo, filozofijo in informatiko; • ure za izbirne predmete, število izbirnih ur npr. v programu gimnazija narašča od drugega do zadnjega letnika, v zadnjem letniku so te namenjene pripravi na maturo. V programih klasične in ekonomske gimnazije so ure, namenjene izbirnim predmetom, določene »samo« v 3. in 4. letniku, v različnih smereh umetniške gimnazije je teh ur, manj v primerjavi z drugimi gimnazijskimi programi.	4 leta (ali 2 leti po končanem triletnem poklicnem programu) Program vsebuje: • splošnoizobraževalne predmete (40 % ur), • **strokovne module** (25 do 30 % ur); nekateri moduli so obvezni, drugi izbirni, • **praktično izobraževanje**, deloma **v šoli** kot praktični pouk, deloma v delovnem procesu **pri delodajalcu** kot praktično usposabljanje (15 % ur), • interesne dejavnosti (5 % ur), • **odprti del** programa, ki ga določi šola v sodelovanju z gospodarskimi združenji (10 % ur).
Zaključek šolanja	**Splošna matura**	**Poklicna matura**
Prehodnost na višjo raven izobraževanja	Višješolski strokovni študij, visokošolski strokovni študij, visokošolski univerzitetni dodiplomski študij, študij po enovitih magistrskih študijskih programih	Visokošolski strokovni študij, višješolski strokovni študij, z dodatnimi izpiti iz splošne mature tudi univerzitetni študij

Srednje poklicno izobraževanje	Nižje poklicno izobraževanje	Vrsta izobraževanja
Pridobitev poklica za vstop na trg dela	Pridobitev poklica za vstop na trg dela	Namen
Srednja poklicna in strokovna šola	**Srednja poklicna in strokovna šola**	Šola
3 leta Lahko se izvaja tudi v **vajeniški obliki**. Program vsebuje: • splošnoizobraževalne predmete (28 % ur), • **strokovne module** (28 % ur), katerih dobra polovica je **praktični pouk v šoli;** nekateri moduli so obvezni, drugi pa dijaku na izbiro, • **praktično usposabljanje** v delovnem procesu pri delodajalcu (25 % ur), • interesne dejavnosti (4 % ur) ter • **odprti del** programa, ki ga določi šola v sodelovanju z gospodarskimi združenji (15 % ur).	2 leti Program vsebuje: • splošnoizobraževalne predmete (30 % ur), • **strokovne module** (40 % ur), približno dve tretjini tega je **praktični pouk v šoli;** nekateri moduli so obvezni, drugi izbirni, • **praktično usposabljanje** v delovnem procesu pri delodajalcu (6 % ur), • interesne dejavnosti (4 % ur), • **odprti del** programa, ki ga določi šola v sodelovanju z gospodarskimi združenji (20 % ur). Posebnost programov nižjega poklicnega izobraževanja je, da se vanje lahko vpišejo tudi učenci, ki v devetih letih osnovnošolskega izobraževanja končajo vsaj 7. razred devetletne osnovne šole in s tem izpolnijo osnovnošolsko obveznost.	Značilnost programa
Zaključni izpit	**Zaključni izpit**	Zaključek šolanja
Poklicno-tehniško izobraževanje	Poklicno ali strokovno izobraževanje in nadaljnje izobraževanje	Prehodnost na višjo raven izobraževanja

Vpisni pogoji in izbira šole

Po uspešno končani osnovni šoli lahko učenci nadaljujejo izobraževanje v katerikoli srednji šoli.

Skupni razpis za vpis v gimnazije in maturitetni tečaj, nižje in srednje poklicno, srednje strokovno in poklicno-tehniško izobraževanje ter poklicni tečaj pripravi in objavi ministrstvo, pristojno za izobraževanje, najmanj šest mesecev pred začetkom izobraževanja.

Po objavi razpisa za vpis šole organizirajo informativni dan, na katerem kandidate za vpis seznanijo

- **z možnostmi in pogoji izobraževanja,**
- **s poklici, za katere izobražujejo,**
- **z možnostmi za nadaljnje izobraževanje,**
- **s pogoji za vpis,**
- **s postopkom in merili izbire ob omejenem vpisu,**
- **z roki, ki so pomembni za vpisni postopek,**
- **ter z drugimi informacijami, pomembnimi za odločanje o vpisu.**

Informativni dan za srednješolske poklicne programe, za katere so razpisana učna mesta pri delodajalcih, organizirata tudi obrtno-podjetniška in gospodarska zbornica.

Učenci se vpišejo v izbrano srednjo šolo, na kateri so oddali prijavo. V programe nižjega poklicnega izobraževanja se lahko vpišejo tudi dijaki, ki niso uspešno zaključili osnovne šole, a so zaključili 7. razred devetletne osnovne šole in so izpolnili osnovnošolsko obveznost. Kadar število prijavljenih kandidatov presega kadrovske in prostorske zmogljivosti šole, lahko šola s soglasjem ministra **omeji število prostih mest za vpis**.

Maturitetni tečaj

Enoletni maturitetni tečaj je namenjen predvsem tistim, ki uspešno končajo štiriletno srednje strokovno izobraževanje in želijo opraviti maturo ter se vpisati v univerzitetno izobraževanje. Vanj se lahko vpišejo tudi tisti, ki so končali:

- triletno srednjo poklicno šolo,
- tretji letnik gimnazije in so prekinili izobraževanje najmanj za eno leto,
- osnovno šolo in opravili preizkus znanja na ravni tretjega letnika gimnazije,
- izobraževanje po javno veljavnem programu zasebne gimnazije, za katerega je strokovni svet za splošno izobraževanje ugotovil, da zagotavlja minimalno znanje za uspešno končanje šolanja, niso pa opravili mature.

Poklicni tečaj

V enoletne programe poklicnega tečaja se lahko vpiše, kdor je končal

- četrti letnik gimnazije ali
- izobraževalni program za pridobitev srednje strokovne izobrazbe in si želi pridobiti dodatno kvalifikacijo. ■

maturitetni izpit
SLOVENŠČINA
Izpitna pola 1
Šolski esej (700–1000 besed)
Sobota, 7. maj 2011 / 150 minut
Vsebino vrečke preverite v okencu. Vrečko
A109902

SPLOŠNA MATURA IN POKLICNA MATURA

Matura je izpit na državni ravni, s katerim dijaki sklenejo srednje splošno izobraževanje. Matura je obenem izpit, ki odpira vrata v visokošolski univerzitetni študij tudi odraslim, ki so bodisi prekinili izobraževanje ali imajo izobrazbo, ki ne dopušča vstopa na visokošolski študij.

Splošna matura je zunanji izpit na državni ravni, ki jo dijaki opravljajo iz petih predmetov. Trije (slovenščina (italijanščina/madžarščina), matematika in tuji jezik) so obvezni, dva lahko izbirajo s seznama maturitetnih predmetov.

Splošno maturo na državni ravni vodi Državna komisija za splošno maturo. Imenuje jo minister. Na posamezni šoli maturo vodi šolska maturitetna komisija, tej predseduje ravnatelj. Tehnične in strokovne naloge za pripravo izpitnega gradiva in izvedbo ocenjevanja opravlja **Državni izpitni center**.

Opravljena **splošna matura daje pravico do vpisa v univerzitetne študijske programe** in vse druge programe terciarnega izobraževanja.

Ob koncu izobraževanja v srednji strokovni šoli dijaki opravljajo **poklicno maturo** kot obliko zaključnega **izpita**. Opravlja se **pred šolsko izpitno komisijo**, v njej pa poleg učiteljev lahko sodelujejo tudi zunanji strokovnjaki, ki jih predlagajo pristojne zbornice delodajalcev in reprezentativni sindikati.

Poklicna matura obsega obvezni del, ki ga sestavljata izpit iz materinščine ter izpit iz strokovno-teoretičnega predmeta, ter izbirni del, ki ga sestavljata izpit iz tujega jezika ali matematike ter seminarska naloga ali izdelek oziroma storitev z zagovorom, s katerim se dokazuje praktična usposobljenost za opravljanje poklica.

Opravljena **poklicna matura daje pravico vpisa v visokošolske strokovne študijske programe in programe višjega strokovnega izobraževanja**. Dijaki lahko nadaljujejo študij tudi v nekaterih univerzitetnih programih, vendar morajo poleg poklicne mature opraviti še dodatni izpit iz enega izmed predmetov splošne mature. ■

EDGE
RADIO STUDENT

TERCIARNO IZOBRAŽEVANJE

Slovenija se je aktivno vključila v bolonjski proces in se kot članica Evropske unije zavezala ciljem lizbonske strategije. Stremi k vzpostaviti kakovostnega, raznolikega in dostopnega ter mednarodno primerljivega terciarnega izobraževanja. Med pomembnejšimi temeljnimi cilji terciarnega izobraževanja so predvsem kakovost, zaposljivost in mobilnost v Evropi in svetu, pravičen dostop, raznovrstnost institucij in študijskih programov.

Terciarno izobraževanje v Sloveniji **obsega višje strokovno izobraževanje in visokošolsko izobraževanje**. Oba podsistema sta med seboj povezana, saj ju povezuje sistem zagotavljanja kakovosti, prehajanje študentov z višje na visoko raven, delno tudi institucionalna umestitev in programska sorodnost.

Slovenija je po podatkih Eurostata leta 2013 presegla specifični cilj Strategije Evropa 2020, v skladu s katerim naj bi 40 % generacije, stare od 30 do 34 let, doseglo terciarno izobrazbo. V Sloveniji je bil ta delež leta 2020 46,9 %.[5] V letu 2021/22 je 62 % 20-letnikov sodelovalo v terciarnem izobraževanju. Odstotni delež prebivalcev z doseženo terciarno izobrazbo nenehno narašča. Po podatkih SURS je bil delež prebivalcev Slovenije, starih od 25 do 64 let, s terciarno izobrazbo leta 2002 15,3 %, leta 2010 23,7 %, leta 2021 pa 31,9 %.

Višješolsko izobraževanje

V študijskem letu 2021/22 je prosta mesta za vpis v prvi letnik študija na 33 različnih študijskih programih objavilo 29 javnih in 18 zasebnih višjih strokovnih šol. Po programih višjega strokovnega izobraževanja je v letu 2021/22 študiralo skupaj 9.361 študentov. Praktično naravnani programi trajajo dve leti, nastali pa so iz dejanskih kadrovskih potreb gospodarstva. Študentom omogočajo **pridobitev poklicnih kompetenc** v skladu s poklicnimi standardi. Diplomanti so usposobljeni za vodenje, načrtovanje in nadzorovanje delovnih procesov.

[5] Podatki EUROSTAT so zbrani na podlagi Ankete o delovni sili (Labour Force Survey). Po enotni metodologiji so zbrani podatki za vse države članice EU, ki so se, tako kot Slovenija, zavezale k uresničevanju strategije Evropa 2020.

Podatki SURS za leto 2021 kažejo, da je delež mladih starih od 30 do 34, ki dosegajo terciarno izobrazbo 41 %.

Vpisani v višje strokovno izobraževanje v študijskem letu 2021/22	Redni študij	Izredni študij	Skupaj
Javne in koncesionirane višje šole	5.068	1.501	6.569
Zasebne višje šole	0	2.792	2.792
Skupaj	**5.068**	**4.293**	**9.361**

Vir: MIZŠ.

Visokošolsko izobraževanje

Visokošolski študij je organiziran na javnih in zasebnih **univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih**. V študijskem letu 2021/22 je na fakultetah, umetniških akademijah in visokih strokovnih šolah, študiralo 70.840 študentov. Število visokošolskih zavodov se je v zadnjim desetletju zelo povečalo. Leta 2021/22 so v Sloveniji delovali tri javne in tri zasebne univerze, en javni samostojni visokošolski zavod in 39 zasebnih samostojnih visokošolskih zavodov.

Glavne naloge visokošolskih zavodov – znanstvenoraziskovalno oziroma umetniško delo in izobraževanje – so določene z zakonom. Strateški cilji za posamezna pet- do desetletna obdobja se določijo z nacionalnim programom visokega šolstva, ki ga sprejme Državni zbor RS.

Visokošolsko izobraževanje je organizirano na treh »bolonjskih« stopnjah. V okviru prve stopnje se izvajata visokošolski strokovni in univerzitetni študij oziroma dodiplomski študij, na drugi stopnji magistrski (stopenjski ali enovit) in na tretji doktorski študij. Študijski programi se izvajajo kot redni ali izredni študij ali študij na daljavo.

Študijski programi za pridobitev izobrazbe trajajo od 2 do 6 let. Študijske obveznosti po programih so ovrednotene s kreditnimi točkami. V letniku študija si je mogoče pridobiti 60 KT, pri čemer 1 KT pomeni 25–30 ur študentovega dela oziroma 1.500–1.800 ur na leto.

Vpisani v visokošolsko izobraževanje v študijskem letu 2021/22 (prvi podatki)	Redni študij	Izredni študij	Skupaj
Javni visokošolski zavodi	**55.239**	**7.661**	**62.900**
Programi prve stopnje (dodiplomski)	**35.365**	**3.945**	**39.310**
Univerzitetni	22.476	893	23.369
Visokošolski	12.889	3.052	15.941
Programi druge stopnje (magistrski)	**19.561**	**1.206**	**20.767**
Enovit magistrski	4.649	23	4.672
Magistrski	14.912	1.183	16.095
Programi tretje stopnje (doktorski)	**313**	**2.510**	**2.823**
Zasebni visokošolski zavodi	**731**	**7.209**	**7.940**
Programi prve stopnje (dodiplomski)	**327**	**5.522**	**5.849**
Univerzitetni	13	20	33
Visokošolski	314	5.502	5.816
Programi druge stopnje (magistrski)	**98**	**1.347**	**1.445**
Programi tretje stopnje (doktorski)	**306**	**340**	**646**
Skupaj	**55.970**	**14.870**	**70.840**

Vir: eVŠ, MIZŠ., stanje podatkov o vpisu na dan 30. 10. 2021.

Vrsta študijskega programa za pridobitev izobrazbe	Trajanje	Kreditne točke	Pogoj za vpis
Višješolski študijski programi	2 leti	120	Splošna ali poklicna matura ali naziv mojster, delovodja ali poslovodja in 3 leta delovnih izkušenj in opravljen preizkus znanja iz splošnega dela poklicne mature
Visokošolski strokovni dodiplomski študijski program	3–4 leta	180–240	Poklicna matura ali splošna matura
Visokošolski univerzitetni dodiplomski študijski programi	3–4 leta	180–240	Splošna matura ali poklicna matura in dodatni izpit iz predmeta pri splošni maturi
Magistrski študijski programi	1–2 leti	60–120	Končan program prve stopnje ustreznih strokovnih področij ali končan program prve stopnje z drugih strokovnih področij in opravljene premostitvene obveznosti v obsegu od 10 do 60 kreditnih točk
Enoviti magistrski študijski programi	5 let	300	Splošna matura ali poklicna matura in dodatni izpit iz predmeta pri splošni maturi
Doktorski študijski programi	3–4 leta	180-240	Končan magistrski študijski program

Vpis

Vpisni pogoji v terciarno izobraževanje so določeni z zakonom in študijskim programom. Najsplošnejši pogoj za vpis v terciarno izobraževanje je splošna ali poklicna matura (za podrobnosti glej tabelo s pogoji za vpis).

Ob omejitvi vpisa se upoštevajo kandidatov splošni uspeh pri maturi ali poklicni maturi ter splošni učni uspeh, dosežen v tretjem in četrtem letniku srednje šole, lahko pa tudi uspeh pri posameznih predmetih. Tudi pri vpisu v magistrske in doktorske študijske programe se upošteva kandidatov uspeh iz predhodnega študija.

Vpis v višje in visokošolsko izobraževanje se opravi na podlagi javnega razpisa za vpis, ta se objavi najmanj šest mesecev pred začetkom novega študijskega leta. Javne višje šole si morajo k številu predlaganih vpisnih mest pridobiti soglasje ministra, pristojnega za izobraževanje. Za zasebne višje strokovne šole je največje dovoljeno število vpisnih mest določeno z odločbo o vpisu v uradni razvid terciarnih institucij.

Študentje v terciarnem izobraževanju po področju, študijsko leto 2021/22

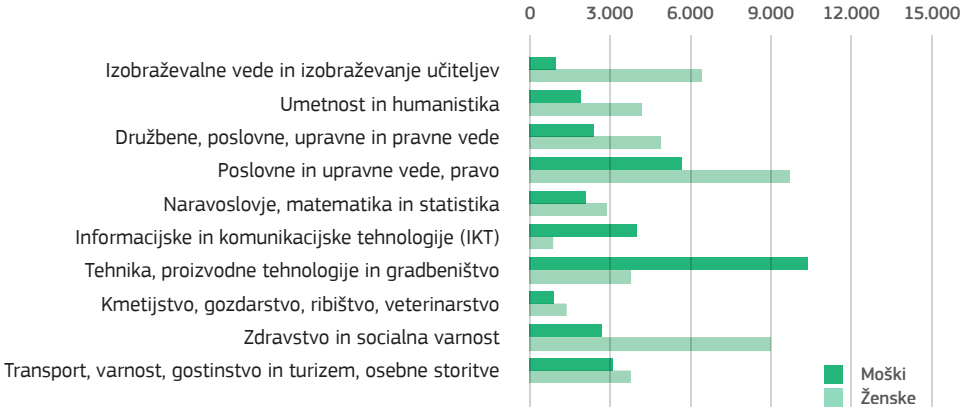

Vir: SURS.

Opombe: Podatki o vpisu študentov se zajemajo po stanju 15. 10. in se za določeno izkazano leto (npr. 2017) nanašajo na tekoče študijsko leto (npr. 2017/18).

Kakovost

Nacionalna agencija za zagotavljanje kakovosti v visokem šolstvu (NAKVIS) je bila ustanovljena leta 2009 in je bila leta 2013 vpisana v Evropski register agencij za zagotavljanje kakovosti v visokem šolstvu (EQAR). Tako je postala del evropskega sistema za zagotavljanje kakovosti v visokem šolstvu. Omogoča neposredno izboljšavo kakovosti evropskega visokošolskega izobraževanja, spodbuja večjo mobilnost študentov in povečuje zaupanje med visokošolskimi institucijami. ■

OSNOVNO GLASBENO IN PLESNO IZOBRAŽEVANJE

IZOBRAŽEVANJE OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH

OSNOVNO GLASBENO IN PLESNO IZOBRAŽEVANJE

V Sloveniji je zelo razvito neobvezno osnovno glasbeno in baletno izobraževanje. Organizirano je tako, da poteka zunaj rednega izobraževanja in imajo učenci možnost, da ga obiskujejo sočasno z redno šolo. Izobraževanje je organizacijsko enotno in hkrati notranje vsebinsko tako diferencirano, da omogoča učencem končanje izobraževanja že na osnovni stopnji, bolj nadarjenim pa nadaljevanje glasbenega in plesnega izobraževanja. Izvajajo ga **javne in zasebne glasbene in baletne šole**; te lahko organizirajo tudi druge glasbene in plesne dejavnosti. V njih se lahko izobražujejo predšolski otroci, učenci osnovnih šol, dijaki, vajenci, študentje višjih in visokih šol in tudi odrasli. Vpisujejo se po opravljenem sprejemnem preizkusu nadarjenosti.

Učencem osnovne šole se obiskovanje glasbene šole lahko upošteva pri izpolnjevanju izbirnih obveznosti programa osnovne šole. **Javnoveljavni programi**, ki jih izvajajo javne in zasebne glasbene in baletne šole, se v glavnem financirajo iz javnih sredstev, šole pa staršem zaračunavajo prispevek za nekatere materialne stroške. Šole, ki jih **ustanavljajo lokalne skupnosti in zasebniki**, omogočajo pridobivanje umetniških izkušenj, spodbujajo redno solistično nastopanje učencev, organizirajo delovanje komornih skupin in orkestrov ter plesnih skupin; najbolj nadarjene učence pa usmerjajo k udeležbi na glasbenih in plesnih tekmovanjih.

Ob začetku šolskega leta 2021/22 je bilo v osnovno glasbeno in baletno izobraževanje vpisanih 26.106 učencev, od tega 1.474 v program ples. Med vsemi vpisanimi je bilo 91 % osnovnošolske populacije. Sicer pa glasbene šole obiskuje 13,5 % osnovnošolske populacije. V šolskem letu 2021/22 je bilo v glasbenih in baletnih šolah zaposlenih 1.673 učiteljev in korepetitorjev. En učitelj je poučeval povprečno 15,6 učencev. (vir MIZŠ)

Programi osnovnega glasbenega in baletnega izobraževanja so:

- program predšolske glasbene vzgoje, ki traja 1 leto,
- program glasbene pripravnice, ki traja 1 leto,
- program plesne pripravnice, ki traja 3 leta,
- glasbeni program, ki traja 4, 6 oziroma 8 let,
- plesni program, ki traja 6 let.

Glasbeni in baletni izobraževalni program vsebujeta obvezne predmete, korepeticije in nastope učencev, za zelo nadarjene učence pa še dodatni pouk. V osnovnem glasbenem in plesnem izobraževanju se poučujejo orkestrski in drugi instrumenti ter petje, ples (balet, sodobni ples), komorno-ansambelska igra, orkester (godalni, pihalni, harmonikarski, simfonični), nauk o glasbi in solfeggio. Na predšolski stopnji so predšolska glasbena vzgoja, glasbena in plesna pripravnica ter ljudska glasbila: citre, tamburice, diatonična harmonika.

Tedenska obveznost učencev na predšolski in pripravljalni stopnji je lahko največ 2 šolski uri oziroma 3 pri plesu; pozneje pa od 4 do največ 9 šolskih ur oziroma največ 13 pri plesu. Ura individualnega pouka traja 20, 30 oziroma 45 minut, ura skupinskega pouka pa 45 oziroma 60 minut.

Glasbena šola izvaja vzgojno-izobraževalno delo po razredih, oddelkih in učnih skupinah. Pouk instrumentov in petja poteka individualno, pouk drugih predmetov pa skupinsko. ■

Učenci, vključeni v osnovno glasbeno in plesno izobraževanje, 2021/22	Programi					
	Skupaj	Predšolska glasbena vzgoja	Glasbena pripravnica	Plesna pripravnica	Glasba	Ples
Skupaj	**26.106**	**704**	**1.641**	**972**	**21.315**	**1.474**
V javnih glasbenih šolah	24.266	523	1.488	941	19.864	1.450
V zasebnih glasbenih šolah	1.840	181	153	31	1.451	24

Vir: MIZŠ.

IZOBRAŽEVANJE OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

Vzgoja in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami temeljita na načelih enakih možnosti s hkratnim upoštevanjem različnosti otrok, inkluzije, sodelovanja staršev, individualiziranega načina dela in vseh drugih pogojev za zagotavljanje najboljšega razvoja posameznega otroka.

Vzgoja in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami sta v Sloveniji lahko organizirani samo kot **javna služba**, in sicer v javnih vrtcih in šolah ter v specializiranih javnih šolah oziroma zavodih. Država zagotavlja **javnoveljavne izobraževalne programe od predšolske ravni pa vse do konca srednješolskega izobraževanja**.

Skupine otrok s posebnimi potrebami po Zakonu o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami so:

- otroci z motnjami v duševnem razvoju,
- gluhi in naglušni otroci,
- slepi in slabovidni otroci oziroma otroci z okvaro vidne funkcije,
- otroci z govorno-jezikovnimi motnjami,
- gibalno ovirani otroci,
- otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja,
- dolgotrajno bolni otroci,
- otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami in
- otroci z avtističnimi motnjami.

Programi vseh vrst in stopenj vzgoje in izobraževanja **s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo** se izvajajo v vrtcih in šolah v rednih oddelkih. Vanje se vpisuje večina otrok s posebnimi potrebami. V **prilagojene in posebne programe za otroke s posebnimi potrebami**, ki se izvajajo v posebnih oddelkih (ali enotah) v rednih vrtcih in osnovnih šolah (20 šol), specializiranih osnovnih šolah (28), javnih zavodih za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami (15) in javnih socialnovarstvenih zavodih (5), pa se vpisuje vse manjši del teh otrok. Vzgojne programe za otroke s čustvenimi in vedenjskimi motnjami izvajajo le javni zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami.

Vzgoja in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami se financirata iz javnih sredstev. **Specializirane javne osnovne šole za izobraževanje otrok s posebnimi potrebami** lahko ustanavljajo lokalne skupnosti, javne zavode pa država.

IZOBRAŽEVANJE OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

Otroci s posebnimi potrebami v specializiranih programih, 2021/22		Oddelki/enote v rednih vrtcih ali osnovnih šolah	Osnovne šole s prilagojenim programom	Zavodi za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami
Prilagojeni programi predšolske vzgoje oziroma predšolska vzgoja v zavodu	oddelki	ni podatka	–	16
	učenci	ni podatka	–	76
Prilagojeni program osnovne šole z enakovrednim izobrazbenim standardom	oddelki	–	–	111
	učenci	–	–	633
Prilagojeni program osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom	oddelki	64	207	21
	učenci	431	1.608	132
Posebni program vzgoje in izobraževanja	oddelki	32	212	30
	učenci	182	1.272	171
Prilagojeni programi srednješolskega izobraževanja z enakovrednim izobrazbenim standardom	oddelki	–	–	53
	učenci	–	–	311
Vzgojne skupine v domovih za učence in zavodih	oddelki	–	22	104
	učenci	–	180	678

- ni pojava *Vir: MIZŠ.*

Otrokom in mladostnikom s posebnimi potrebami je bilo leta 2022 na voljo tudi **28 domov za trajno ali začasno bivanje**, od tega je bilo pet socialnovarstvenih zavodov. Namenjeni so bili različnim skupinam otrok glede na njihove posebne potrebe: za otroke z motnjami v duševnem razvoju, gibalno ovirane otroke, slepe in slabovidne otroke, gluhe in naglušne otroke, ter za otroke s čustvenimi in vedenjskimi motnjami.

V celotni osnovnošolski populaciji je bil v šolskem letu 2021/22 delež otrok s posebnimi potrebami, integriranih v redne programe osnovne šole, 6,8 %.

Vključevanje otrok s posebnimi potrebami v slovenski šolski sistem temelji na **konceptu inkluzivnega izobraževanja**, ki izhaja iz pravice vseh otrok, da optimalno razvijejo svoje potenciale, in iz pravice po nediskriminaciji.

Ob začetku šolskega leta 2021/22[6] je bilo v rednih programih 15.502 učencev s posebnimi potrebami ali 6,8 % vseh otrok, vpisanih v osnovnošolsko izobraževanje.

V rednih izobraževalnih programih je za različne skupine otrok s posebnimi potrebami zagotovljena delna individualizacija s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo. Ta se lahko izvaja kot pomoč za premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj, kot učna pomoč in kot pomoč za ustvarjanje podpornega okolja. Prilagodijo se lahko organizacija učnega dela, način preverjanja in ocenjevanja znanja, napredovanje in časovna razporeditev pouka. Če je treba, se prilagodijo tudi prostor in učni pripomočki. Otroku s posebnimi potrebami se lahko dodeli stalni ali začasni spremljevalec.

V prilagojenih izobraževalnih programih z enakovrednim izobrazbenim standardom se lahko prilagodita še predmetnik in način nacionalnega preverjanja znanja ter zaključnih izpitov, v tistih z nižjim izobrazbenim standardom pa tudi učni načrti, vzgojnoizobraževalna obdobja in pogoji za dokončanje izobraževanja.

[6] Podatek MIZŠ, april 2022

Tisti otroci s posebnimi potrebami, ki jim ni mogoče zagotoviti poučevanja v kraju njihovega prebivališča in jim zaradi oddaljenosti od kraja šolanja ni mogoče zagotoviti prevoza, se lahko vključijo v zavod za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami, socialnovarstveni zavod, domove za te učence ali se namestijo v rejniško družino.

Starostne ravni in razporejanje otrok s posebnimi potrebami v oddelke

V vrtcih se v posamezni redni oddelek lahko vključita največ 2 otroka s posebnimi potrebami, tak oddelek pa je lahko manjši od običajnega. V oddelku s prilagojenim programom za predšolske otroke pa je lahko največ 6 otrok s posebnimi potrebami.

V oddelkih s prilagojenim programom osnovne šole z enakovrednim ali nižjim izobrazbenim standardom za otroke s posebnimi potrebami ter v oddelkih za izvajanje posebnega programa za otroke z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju so normativi za oblikovanje oddelkov bistveno nižji od rednih oddelkov, segajo od najmanj 5 do največ 12 učencev v oddelku in se razlikujejo glede na program in posebne potrebe otrok. V posebnem programu vzgoje in izobraževanja za otroke z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju se otroci lahko izobražujejo do 26. leta starosti.

V srednjih šolah, v katerih se izvajajo prilagojeni izobraževalni programi, je v oddelkih navadno 10 dijakov, v učnih skupinah pa od 4 do 12.

V osnovnih in srednjih šolah so lahko redni oddelki, v katere so vključeni učenci oziroma dijaki s posebnimi potrebami, manjši kot to določajo predpisi.

Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami

Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami se začne s pisno zahtevo staršev ali šole. O usmerjanju otrok s posebnimi potrebami odloča na prvi stopnji Zavod RS za šolstvo. Otroci se usmerjajo v programe vzgoje in izobraževanja ob upoštevanju njihovih potreb na telesnem, spoznavnem, čustvenem in socialnem področju ter posebnih zdravstvenih potreb. Pri tem se upošteva dosežena raven razvoja, zmožnost za učenje in doseganje standardov znanja ter prognoza otrokovega nadaljnjega razvoja ob upoštevanju njegovih primanjkljajev, ovir oziroma motenj. Komisiji prve in druge stopnje pripravita strokovno mnenje, s katerim predlagata usmeritev otrok s posebnimi potrebami v ustrezen program vzgoje in izobraževanja.

Komisija za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami druge stopnje, ki odloča o pritožbah na sklepe komisije prve stopnje, deluje pri ministrstvu, pristojnem za izobraževanje. Januarja 2019 se je začel izvajati Zakon o celostni zgodnji

obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami. Z njim naj bi otroci prejeli pomoč čim prej, starši pa vse potrebne informacije na enem mestu. Otroci so lahko prepoznani v okviru družine, v zdravstvenem sistemu in drugih obravnav v vrtcu, v vzgojno-izobraževalnem zavodu, socialnovarstvenem zavodu ali v centru za socialno delo. Razvojne ambulante se bodo postopoma preoblikovale v centre za zgodnjo obravnavo, kjer bodo otroka obravnavali različni strokovnjaki in zanj predlagali najustreznejše oblike pomoči. ■

IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH

Izobraževanje odraslih obsega izobraževanje, izpopolnjevanje, usposabljanje in učenje oseb, ki so izpolnile osnovnošolsko obveznost in si želijo pridobiti, posodobiti, razširiti in poglobiti znanje, pa pri tem izobraževanju nimajo statusa rednega učenca, dijaka ali študenta. Izobraževanje odraslih v Sloveniji zaznamuje velika pestrost programov in izvajalcev izobraževanja.

Krovni zakon, ki ureja področje izobraževanja odraslih, je Zakon o izobraževanju odraslih, nekateri programi, ki so prav tako dostopni odraslim, pa so urejeni z drugimi področnimi zakoni.

Javno organizacijo za izobraževanje odraslih je mogoče ustanoviti kot javni zavod ali organizirati kot organizacijsko enoto izobraževalnega zavoda, drugega zavoda ali druge pravne osebe. Ustanavljajo jih lokalne skupnosti, lahko pa tudi država. Izvajalci izobraževanja odraslih so: organizacije za izobraževanje odraslih, šole oziroma njihove enote, druge javne ali zasebne organizacije, podjetniški izobraževalni centri in zasebniki, ki imajo status zasebnega učitelja.

V Sloveniji je bilo po podatkih Eurostata leta 2021 v vseživljenjsko izobraževanje vključenih 18,4 % prebivalcev Slovenije, starih od 25 do 64 let.

Cilji izobraževanja odraslih

Izobraževanje odraslih temelji na naslednjih načelih:

- vseživljenjskost izobraževanja,
- dostopnost izobraževanja pod enakimi pogoji,
- svoboda in avtonomnost pri izbiri poti, vsebine, oblik, sredstev in metod izobraževanja,
- laičnost izobraževanja odraslih, ki se opravlja kot javna služba,
- strokovna in etična odgovornost izobraževalcev,
- spoštovanje osebnosti in dostojanstva vsakega udeleženca in
- doseganje enakih standardov izobraževanja za pridobitev javnoveljavne izobrazbe, kot jo dosega mladina.

Programi za pridobitev formalne izobrazbe

Odrasli, ki si želijo pridobiti osnovnošolsko izobrazbo, se izobražujejo po **programu osnovne šole za odrasle**. Možnost pridobitve osnovnošolske izobrazbe je pravica in v vseh obdobjih življenja brezplačna. V šolskem letu 2021/22 je program osnovne šole za odrasle uspešno končalo 156 posameznikov (vpisanih 967).

Odrasli v srednješolskem izobraževanju, 2020/21	Vključeni			Zaključili izobraževanje		
	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske
Skupaj	**13.851**	**6.857**	**6.994**	**2.258**	**1.010**	**1.248**
Poklicno in strokovno izobraževanje	**13.286**	**6.607**	**6.679**	**1.988**	**886**	**1.102**
nižje poklicno	70	48	22	12	10	2
srednje poklicno	4.639	2.508	2.131	617	316	301
srednje strokovno	6.298	2.876	3.422	807	355	452
poklicno-tehniško	1.575	975	600	283	180	103
poklicni tečaj	704	200	504	269	25	244
Srednje splošno	**565**	**250**	**315**	**270**	**124**	**146**
splošna in strokovna gimnazija	425	205	220	252	118	134
maturitetni tečaj	140	45	95	18	6	12

Vir: SURS.

Tistim odraslim, ki si želijo pridobiti srednješolsko izobrazbo, so na voljo običajni **srednješolski programi s posebnimi prilagoditvami za odrasle**. Organizacija izvajanja se prilagodi potrebam odraslih. V šolskem letu 2020/21 je bilo v programe za pridobitev srednješolske izobrazbe vpisanih 13.851 odraslih. Med ustanovami, ki organizirajo izobraževanje odraslih za pridobitev izobrazbe, so najštevilnejše enote za izobraževanje odraslih pri šolah; te so v navedenem obdobju izobraževale 61 % odraslih, vključenih v srednješolsko izobraževanje. Od 2.258 odraslih, ki so končali srednješolsko izobraževanje, jih je 12 % pridobilo srednjo splošno izobrazbo, slabi dve tretjini (60 %) sta končali srednje tehniško ali drugo strokovno izobraževanje, približno četrtina (28 %) pa nižje ali srednje poklicno izobraževanje.

Mojstrski izpit

Mojstrski izpit lahko opravlja, kdor

- ima srednjo poklicno izobrazbo in vsaj tri leta delovnih izkušenj na področju, na katerem želi opravljati mojstrski izpit,
- ima srednjo strokovno izobrazbo in vsaj dve leti delovnih izkušenj,
- ima najmanj višjo strokovno izobrazbo in vsaj eno leto delovnih izkušenj.

Poslovodski ali delovodski izpit

Poslovodski ali delovodski izpit lahko opravlja, kdor ima srednjo poklicno izobrazbo in vsaj tri leta delovnih izkušenj na področju, na katerem želi opravljati poslovodski ali delovodski izpit.

Kdor opravi mojstrski, delovodski ali poslovodski izpit, si s tem pridobi srednjo strokovno izobrazbo.

Posebni programi izobraževanja

Udeleženci izobraževanja odraslih si lahko pridobivajo znanje in spretnosti tudi po posebnih javnoveljavnih izobraževalnih programih za odrasle. Ti pomenijo le manjši del v ponudbi neformalnega izobraževanja za odrasle. **Javnoveljavne programe**, ki so namenjeni posebnim ciljnim skupinam, predvsem tistim, ki potrebujejo izboljšanje temeljnih zmožnosti oziroma ravni pismenosti ali pomoč pri integraciji v družbo, je potrdil strokovni svet za izobraževanje odraslih in so odraslim povečini dostopni brezplačno. Med pomembnimi javnoveljavnimi programi so programi za učenje tujih jezikov, razvoj digitalne pismenosti, program slovenščine za tujce ter programi za razvoj pismenosti in temeljnih zmožnosti odraslih, družinske pismenosti, s skupim imenom te programe poimenujemo **programi Usposabljanje za življenjsko uspešnost – UŽU**.

Neformalno izobraževanje je lahko poklicne narave, tako je zlasti usposabljanje in izpopolnjevanje v povezavi s poklicnim napredovanjem, lahko pa je splošno in namenjeno za osebni razvoj. Kot pomembno obliko neformalnega izobraževanja je treba omeniti študijske krožke in središča za samostojno učenje. Velik delež odraslih v Sloveniji je vključen v priložnostno učenje in samoučenje.

Pregled ponudbe izobraževanja odraslih

Andragoški center Slovenije, podporni javni zavod za izobraževanje odraslih, ki ga je ustanovila država, vsako leto objavi letni Pregled ponudbe izobraževanja odraslih za formalno in neformalno izobraževanje. V njem so zbrani podatki o programih, ki so na voljo odraslim, ter o izvajalcih programov za posamično šolsko leto. V decembru 2021 je bilo v pregled za šolsko leto 2021/22 vpisanih 244 izvajalcev in 3.437 izobraževalnih programov. Med izvajalci prevladujejo srednje šole (enota za IO), zasebne ustanove in šole ter ljudske univerze. Največji delež ponudbe so neformalni izobraževalni programi, kjer prevladujejo jezikovni tečaji, tečaji temeljnih komunikacijskih spretnosti in znanj, funkcionalnega opismenjevanja, učenja računalništva. Sledijo jim programi s področja osebnostnega razvoja, zdravja, poslovnih in upravnih ved. V ponudbi formalnega izobraževanja za odrasle prevladujejo programi srednjega tehniškega in strokovnega ter splošnega izobraževanja in programi visokošolske izobrazbe prve stopnje. (ACS, 2022)

Slovensko ogrodje kvalifikacij (SOK) predstavlja enotni sistem, v katerega so umeščene kvalifikacije, pridobljene z izobrazbo, poklicnimi in dodatnimi kvalifikacijami v Republiki Sloveniji. Ima deset ravni, opredeljenih na podlagi učnih izidov. Kvalifikacije iz SOK se umeščajo v Evropsko ogrodje kvalifikacij za vseživljenjsko učenje (EOK) in Evropsko ogrodje visokošolskih kvalifikacij (EOVK). Center RS za poklicno izobraževanje je bil imenovan za nacionalno koordinacijsko točko SOK-EOK.

Potrjevanje neformalno pridobljenega znanja

V Sloveniji je razvit sistem priznavanja neformalnega znanja. Za potrebe priznavanja kompetenc na trgu dela se uporablja sistem nacionalnih poklicnih kvalifikacij, katerega skrbnik je ministrstvo, pristojno za delo. Nacionalne poklicne kvalifikacije so na zahtevo delodajalcev razvite iz poklicnih standardov. Posamezniku, ki si je na neformalen način pridobil določeno znanje, je na voljo postopek potrjevanja znanja. Izkazati mora znanje, zahtevano v katalogu za določeno poklicno kvalifikacijo, in sicer z izdelavo osebnega listovnika in s preizkusom znanja. Po uspešno končanem postopku kandidat prejme certifikat o pridobljeni nacionalni poklicni kvalifikaciji. ■

STROKOVNI DELAVCI V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU

ZAGOTAVLJANJE KAKOVOSTI V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU

STROKOVNI DELAVCI V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU

Strokovni delavci **v vrtcih in šolah, ki izvajajo javnoveljavne programe vzgoje in izobraževanja**, so: vzgojitelji, pomočniki vzgojiteljev, učitelji, svetovalni delavci, knjižničarji in drugi strokovni delavci. Tako javni kot zasebni vrtci in šole so dolžni zagotavljati ustrezno usposobljene strokovne delavce. Ti morajo obvladati slovenski knjižni jezik (oziroma jezik narodne skupnosti), **imeti ustrezno izobrazbo ter opravljen strokovni izpit**.

- Vzgojitelji v vrtcu, drugi učitelji v prvem razredu ter učitelji strokovno-teoretičnih predmetov v poklicnem in strokovnem izobraževanju morajo imeti diplomo najmanj prve stopnje,
- učitelji, svetovalni delavci, knjižničarji in drugi strokovni delavci morajo imeti diplomo druge stopnje,
- pomočniki vzgojiteljev v vrtcih, laboranti in učitelji praktičnega pouka v poklicnem in strokovnem izobraževanju morajo imeti najmanj srednjo strokovno izobrazbo.

Vsi strokovni delavci morajo imeti ustrezno pedagoško-andragoško kvalifikacijo, strokovni delavci v vzgoji in izobraževanju otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami pa še specialnopedagoško kvalifikacijo.

Vzgojitelji predšolskih otrok si pridobijo ustrezno izobrazbo s študijskimi programi prve stopnje, ki praviloma trajajo 3 leta (180 ECTS), učitelji strokovno-teoretičnih predmetov praviloma s študijskimi programi prve stopnje, ki lahko trajajo 3 ali 4 leta (180 ECTS ali 240 ECTS), drugi učitelji, knjižničarji in svetovalni delavci pa s študijskimi programi druge stopnje, v skupnem trajanju 5 let oziroma 300 ECTS (enoviti programi, 3+2 ali 4+1). Pedagoško kvalifikacijo si je mogoče pridobiti na dva načina: **integrirano** v študijski program (vzporedno s predmetom poučevanja) ali **zaporedno** v študijskem programu za izpopolnjevanje.

Strokovni delavci v vrtcih, 2021/22	Skupaj	Moški	Ženske
Skupaj	**13.200**	**506**	**12.694**
Vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev	12.486	483	12.003
Vodstveni delavci	438	15	423
Svetovalni in drugi strokovni delavci	276	8	268

Vir: SURS.

Strokovni delavci v osnovnih šolah za mladino in odrasle, 2021/22	Skupaj	Moški	Ženske
Skupaj	**22.795**	**2.951**	**19.844**
Učitelji	19.614	2.266	17.348
Učitelji v ekvivalentu polnega delovnega časa	19.190	2.200	16.990
Vodstveni delavci	977	254	723
Svetovalni delavci	882	34	848
Drugi strokovni delavci	1.322	397	925

Vir: SURS.

Strokovni delavci v javnih srednjih šolah za mladino, 2021/22	Skupaj	Moški	Ženske
Skupaj	**7.129**	**2.299**	**4.830**
Učitelji	6.052	2.061	3.991
Vodstveni delavci	277	112	165
Svetovalni delavci	218	12	206
Drugi strokovni delavci	582	114	468

Vir: SURS.

Strokovni delavci **v višjih strokovnih šolah** so: predavatelji, inštruktorji, laboranti in knjižničarji.

- V naziv predavatelj so lahko imenovani kandidati z diplomo najmanj druge stopnje, tremi leti ustreznih delovnih izkušenj ter vidnimi dosežki na svojem strokovnem področju.
- Inštruktorji morajo imeti diplomo najmanj prve stopnje, laboranti pa diplomo višje strokovne šole.

Strokovni delavci v višješolskem izobraževanju morajo praviloma imeti ustrezno pedagoško-andragoško kvalifikacijo. Predavateljski zbor šole imenuje predavatelje za dobo petih let.

Strokovni delavci na višjih strokovnih šolah, 2021/22	Število			Delovni čas	
	skupaj	moški	ženske	polni	krajši
Skupaj	**471**	**307**	**164**	**405**	**66**
Predavatelj višje šole	449	297	152	386	63
Inštruktor pri vajah	15	7	8	12	3
Laborant	5	3	2	5	0
Knjižničar	2	0	2	2	0

Vir: SURS.

V visokem šolstvu opravljajo pedagoško oziroma znanstveno-raziskovalno delo **visokošolski učitelji, znanstveni delavci in visokošolski sodelavci**.

Visokošolski učitelji so docenti, izredni profesorji, redni profesorji in lektorji, v strokovnih študijskih programih pa lahko poučujejo tudi predavatelji in višji predavatelji. Za izvolitev v naziv docenta, izrednega ali rednega profesorja je treba imeti doktorat znanosti oziroma na umetniških področjih priznana umetniška dela, za druge učiteljske nazive pa najmanj končan študijski program druge stopnje. Vsi morajo imeti tudi preverjene pedagoške sposobnosti.

Znanstveni delavci, ki izvajajo znanstvenoraziskovalni program visokošolske institucije, morajo imeti doktorat znanosti. Njihovi nazivi so znanstveni sodelavec, višji znanstveni sodelavec in znanstveni svetnik.

Pedagoški in znanstveni delavci na visokošolskih zavodih, 2021/22	Število			Delovni čas	
	skupaj	moški	ženske	polni	krajši
Skupaj	**5.069**	**2.734**	**2.335**	**4.079**	**990**
Visokošolski učitelji	**3.282**	**1.802**	**1.480**	**2.717**	**565**
redni profesorji	1.117	725	392	926	191
izredni profesorji	783	450	333	666	117
docenti	924	502	422	768	156
višji predavatelji	154	68	86	114	40
predavatelji	122	33	89	94	28
lektorji	182	24	158	149	33
Visokošolski sodelavci	**1.531**	**786**	**745**	**1.232**	**299**
asistenti	1.368	731	637	1.091	277
učitelji veščin	96	34	62	79	17
strokovni sodelavci s posebnim nazivom	67	21	46	62	5
Znanstveni delavci	**256**	**146**	**110**	**130**	**126**
znanstveni svetniki	60	41	19	30	30
višji znanstveni sodelavci	45	27	18	20	25
znanstveni sodelavci	151	78	73	80	71

Vir: SURS.

Visokošolski sodelavci so: asistent, bibliotekar, strokovni svetnik, višji strokovni sodelavec, strokovni sodelavec in učitelj veščin. Za visokošolske sodelavce se zahtevajo izobrazba druge stopnje in preverjene pedagoške sposobnosti.

Izvolitve v nazive opravljajo senati visokošolskih zavodov, in sicer za 5 let, za neomejeno dobo pa v naziva redni profesor in znanstveni svetnik. Merila za izvolitev določi senat univerze oziroma visokošolskega zavoda, pri tem pa upošteva standarde in merila Nacionalne agencije za kakovost v visokem šolstvu (NAKVIS).

Zaposlovanje in delovne razmere

Strokovni in drugi delavci v javnih vrtcih, šolah in visokošolskih in drugih zavodih imajo status javnega uslužbenca. Ureditev v zvezi s plačami, delovnopravnimi razmerji in upokojevanjem je enotna za vso državo. Zakon o delovnih razmerjih določa zaposlovanje s sklepanjem in prenehanjem pogodb, 40-urni delovni čas, vrste in oblike delovnih razmerij, pravice obveznosti in odgovornosti v povezavi z delovnim časom, plačili, dopusti in podobno. Posamezne pravice iz delovnopravnih razmerij so predmet pogajanj med vlado in sindikati in se urejajo v sektorskih kolektivnih pogodbah. Poseben zakon ureja obveznost pokojninskega in invalidskega zavarovanja na podlagi medgeneracijske solidarnosti. Zakon o sistemu plač v javnem sektorju ureja plače delavcev v vzgoji in izobraževanju na podlagi načela enako plačanega dela na primerljivih delovnih mestih v celotnem javnem sektorju.

Delavci se zaposlujejo na podlagi javne objave prostega delovnega mesta, to pa se določi na podlagi sistemizacije delovnih mest, predpisanih normativov in

standardov ter soglasja pristojne upravne ravni, v visokem šolstvu pa na podlagi statutarnih določil visokošolskega zavoda. Delovno razmerje se sklene za določen oziroma nedoločen čas, s polnim delovnim časom ali krajšim od polnega, dogovor o razmerah za delo se uredi s pogodbo o zaposlitvi.

Strokovni delavci se lahko v vrtcih in šolah prvič zaposlijo kot učitelji **začetniki ali kot pripravniki**, z izobrazbo prve ali druge stopnje. Pripravništvo, ki sicer ni obvezno, za tiste z zahtevano visokošolsko izobrazbo praviloma traja 10 mesecev, za tiste s srednjo strokovno izobrazbo pa praviloma za 6 mesecev. Ob podpori ali pod vodstvom mentorja se učitelji začetniki ali pripravniki usposabljajo za samostojno opravljanje dela in pripravljajo na strokovni izpit. Šele ko opravijo strokovni izpit, v celoti izpolnjujejo pogoje za opravljanje dela v vzgoji in izobraževanju in za stalno zaposlitev v vzgoji in izobraževanju.

Strokovni delavci se celotno karierno pot strokovno izobražujejo in usposabljajo, uspešno končani programi nadaljnjega izobraževanja in usposabljanja pa so nujni pogoj za vsakršno napredovanje v strokovne nazive. Strokovni delavci lahko **napredujejo v nazive mentor, svetovalec in svetnik**.

Učna obveznost učiteljev in drugih strokovnih delavcev v izobraževanju	Tedenske ure neposredne učne obveznosti v urah (po 60 minut)	
Vrtec	Vzgojitelj	30 ur
	Pomočnik vzgojitelja	35 ur
Osnovnošolsko izobraževanje	Učitelj slovenskega jezika (italijanskega/madžarskega)	15,75 ur
	Učitelj	16,5 ur
	Učitelj v podaljšanem bivanju	20,8 ur
	Učitelj v bolnišničnem oddelku	18,75 ur
Srednješolsko izobraževanje	Učitelj slovenskega jezika (italijanskega/madžarskega)	14,25 ur
	Učitelj	15 ur
	Korepetitor	15 ur
	Učitelj praktičnega pouka in veščin	18,75 ur
	Laborant	22,5 ure
	Vzgojitelj	30 ur
Višješolsko izobraževanje	Predavatelj	8,5 ur
	Inštruktor	10,6 ur
	Laborant	13,9 ur
Visokošolsko izobraževanje	Docent, izredni in redni profesor	3,75–5,25 ure
	Višji predavatelj, predavatelj in lektor	6,75 ure
	Asistent	7,5 ure

Svetovalni delavci

Vsi javni vrtci in šole morajo oblikovati svetovalne službe, v katerih delajo šolski svetovalni delavci. Ti so lahko s področja psihologije, pedagogike, socialnega dela, socialne pedagogike, defektologije, rehabilitacijske pedagogike in podobno.

Večji vrtci in šole imajo več svetovalnih delavcev, manjši vsaj enega, zaposlenega za krajši delovni čas. Svetovalni delavci opravljajo tri med seboj povezane in pogosto prepletene vrste dejavnosti: pomoč, razvojno in preventivno dejavnost ter načrtovanje in evalvacijo.

Opravljajo pedagoško, psihološko in socialno svetovalno delo. Pomagajo otrokom, učencem, dijakom, vzgojiteljem, učiteljem, staršem in vodstvu vrtca ali šole. Poleg tega pripravljajo in izpeljujejo individualizirane programe za otroke s posebnimi potrebami.

Knjižničarji

Šolski knjižničarji so bodisi bibliotekarji s pedagoško-andragoškim izpopolnjevanjem ali učitelji z bibliotekarskim izpopolnjevanjem.

Vodstveni delavci

Javne vrtce in šole vodijo ravnatelji. Ti so hkrati pedagoški vodje in poslovodni organi. Kandidat za ravnatelja vrtca mora izpolnjevati pogoje za vzgojitelja ali svetovalnega delavca, kandidat za ravnatelja šole pa pogoje za učitelja ali svetovalnega delavca na šoli, na kateri bo opravljal delo ravnatelja, imeti najmanj 5 let delovnih izkušenj v vzgoji in izobraževanju, naziv svetovalec ali svetnik ali najmanj 5 let naziv mentor ter **opravljen ravnateljski izpit**.

Ravnatelja imenuje svet vrtca oziroma šole na podlagi mnenj vzgojiteljskega, učiteljskega oziroma predavateljskega zbora, lokalne skupnosti, sveta staršev ter ministra, pristojnega za izobraževanje. O kandidatih za ravnatelja srednje oziroma višje strokovne šole dajo mnenje tudi dijaki oziroma študentje.

Javno organizacijo za izobraževanje odraslih vodi direktor, organizacijsko enoto pa ravnatelj ali vodja enote. Imeti mora visokošolsko izobrazbo, pedagoško-andragoško izobrazbo, strokovni izpit in najmanj pet let delovnih izkušenj, od tega najmanj tri leta pri izobraževanju odraslih.

Univerzo vodi, predstavlja in zastopa rektor; voli ga vse zaposleno pedagoško in znanstveno osebje, z eno petino glasov pa tudi študentje. Strokovni vodje visokošolskih zavodov, ki so članice univerze, so dekani. Imenuje jih rektor univerze, in sicer na predlog senata članice. Dekan samostojnega visokošolskega zavoda, ki ni članica univerze, je poslovodni organ in strokovni vodja obenem.

Tehnični in administrativni delavci

Za opravljanje računovodskih in administrativnih del vrtci in šole zaposlujejo računovodjo in poslovnega sekretarja. Vendar lahko ustanovitelj vrtca ali šole računovodska, administrativna, vzdrževalna in druga dela izvaja s svojimi službami, vrtci in šole pa lahko za opravljanje teh del sklenejo pogodbo tudi z zunanjim izvajalcem.

Za opravljanje tehničnih, vzdrževalnih in drugih del vrtci in šole zaposlujejo čistilce in hišnika. Srednje šole zaposlujejo še vzdrževalca učne tehnologije oziroma računalniške opreme, vrtci perico. Za pripravo hrane vrtci in osnovne šole zaposlujejo kuharje, vrtci tudi pomočnika kuharja.

Če šola izvaja posebni program za otroke s posebnimi potrebami, lahko zaposli tudi varuha – negovalca. Zavodi, ki izvajajo izobraževalne programe za gluhe in naglušne, slepe in slabovidne ter gibalno ovirane otroke, zaposlijo za vzdrževanje, prilagoditve in izposojo računalniške, elektroakustične in druge opreme vzdrževalca opreme.

Vrtci in šole lahko zaposlijo tudi spremljevalca za fizično pomoč gibalno oviranega otroka (učenca ali dijaka), če tako določa odločba o usmeritvi otroka s posebnimi potrebami. ■

ZAGOTAVLJANJE KAKOVOSTI V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU

Slovenija si prizadeva, da imajo vsi udeleženci v izobraževanju dostop do kakovostnega izobraževanja, v ta namen je razvila sistem zagotavljanja kakovosti v vzgoji in izobraževanju.

Nad zakonitostjo delovanja javnih zavodov in zavodov s koncesijo bdi **šolska inšpekcija**. Izvaja redne in izredne preglede ter obravnava pravne, organizacijske in druge upravne postopke.

Vrtci in šole izvajajo redne **samoevalvacije**. Samoevalvacijska poročila letno pregledujejo in potrjujejo sveti zavodov. Pri samoevalviranju zavodi vrednotijo predvsem vzgojne in izobraževalne procese, rezultate notranjega ocenjevanja primerjajo z rezultati zunanjega preverjanja znanja. Ugotovitve samoevalvacije šole upoštevajo pri načrtovanju dela v naslednjem šolskem letu, pa tudi pri dolgoročnejšem načrtovanju, npr. pri pripravljanju programa razvoja. Vse dokumente sprejme svet zavoda.

Ob koncu drugega obdobja osnovne šole (6. razred) in ob koncu osnovne šole (9. razred) je organizirano **zunanje preverjanje znanja učencev**. Dijaki končajo srednjo strokovno šolo s **poklicno maturo**, gimnazijo pa s **splošno maturo**. Obe sta v celoti ali delno organizirani eksterno. Državni izpitni center vsako leto opravi temeljito analizo izpitnega uspeha učencev in dijakov, po predmetih, občinah in šolah. Prejmejo jo ministrstvo, pristojno za izobraževanje, in šole. Podatki o učnem uspehu učencev in dijakov po šolah niso javni. Šole jih uporabljajo pri ocenjevanju dosežene kakovosti dela, zakon pa prepoveduje razvrščanje šol. Dosežke svojih učencev oziroma dijakov lahko primerjajo s povprečnimi in najvišjimi dosežki v državi.

Svet za kakovost in evalvacije je organ, ki ga imenuje minister, in skrbi za koordiniranje evalvacije programov predšolske vzgoje, osnovnega in srednješolskega izobraževanja in poroča ministru. Izdeluje tudi merila in postopke za ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti v vrtcih in šolah na nacionalni ravni. Opredeljuje strategije in potek evalvacije. Identificira temeljna evalvacijska vprašanja, predlaga naročila evalvacijskih študij, predloge razpisov in izbora evalvacijskih študij. Končne odločitve sprejme minister, pristojen za izobraževanje. Svet spremlja tudi potek evalvacijskih študij in poroča strokovnim svetom in ministru ter strokovni javnosti.

Podatke o vpisu otrok, učencev, dijakov in študentov, zaposlenih, zavodih in programski strukturi zbira in spremlja Statistični urad RS. Objavlja jih v obliki, ki ne omogoča identifikacije posamezne statistične enote.

ZAGOTAVLJANJE KAKOVOSTI V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU

V terciarnem izobraževanju so za notranjo evalvacijo pristojni višje šole in visokošolski zavodi sami, pri zunanji evalvaciji pa ima osrednjo vlogo **Nacionalna agencija za zagotavljanje kakovosti v visokem šolstvu**. ■

Več o sistemu izobraževanja

Opisi nacionalnih sistemov izobraževanja

Eurydice Slovenija

ZdravGica
Živé naj vši narodi
Ki hrepené dočákat' dan,
De kóder sónce hódi,
Prepír iz světa bó pregnán.
Deroják
Prost bo vsák,
Ne vrág, bo sósed bo měják.
Na žednjo še, perjátli!
Kozárce zase vzdígnimo!
Ki smo zató se brátli,
Ki dôbro o sèrcu míslimo.
Dókaj dní
Nàj živí,
Bog, kàr nas
Baumit

EURYDICE SLOVENIJA

Eurydice Slovenija, ki je pripravila publikacijo pred vami, je nacionalna enota omrežja za izmenjavo informacij o sistemih izobraževanja. Deluje na Uradu za razvoj in kakovost izobraževanja na Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport. Omrežje Eurydice, ki ga sestavlja 40 nacionalnih enot v 37 državah in centralna enota v Bruslju, deluje pod okriljem programa Erasmus+.

Poslanstvo omrežja je:

- zagotavljati zanesljive in relevantne podatke s področja izobraževanja,
- analizirati različne vidike sistemov izobraževanja,
- prispevati k evropskemu razumevanju izobraževanja in
- podpirati z dokazi podprto politično odločanje na nacionalni in evropski ravni.

Izdelki omrežja so:

- Spletna enciklopedija nacionalnih sistemov izobraževanja, ki ponuja primerljive in redno osvežene opise izobraževalnih sistemov,
- primerjalne študije (Tematske študije – *Thematic Reports*),
- publikacije z indikatorji in statistiko (Pomembni podatki – *Key Data*),
- publikacije s podatki o strukturi in glavnih značilnostih izobraževalnih sistemov (Podatki in številke – *Facts and Figures*).

Eurydice Slovenija objavlja vse izdelke omrežja na spletni strani *www.eurydice.si*. Poleg študij, ki jih pripravlja omrežje, so na spletni strani Eurydice Slovenija redno objavljene tudi novice s področja vzgoje in izobraževanja, informacije o reformah v tujini ter povezave na zbirko zakonodaje s področja izobraževanja.

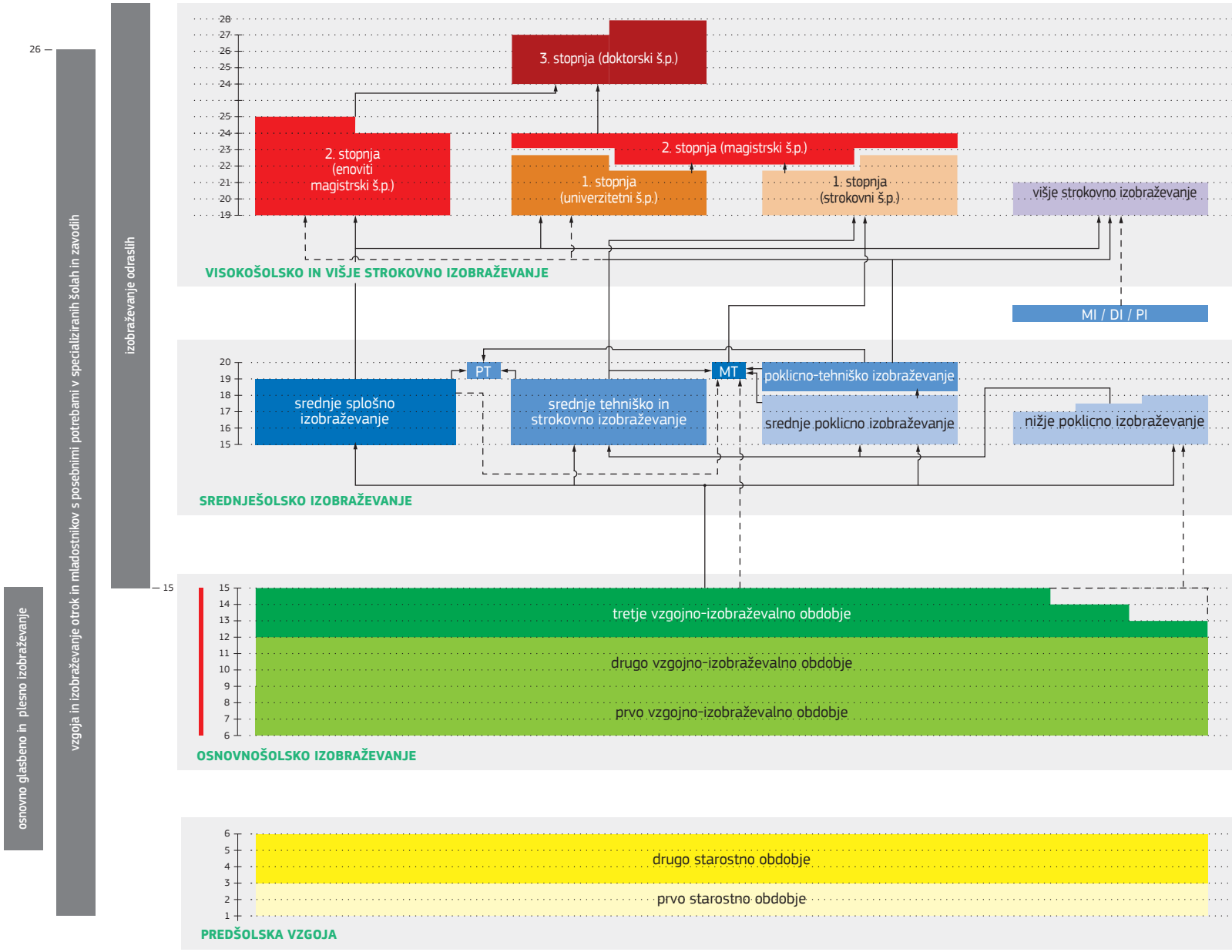

LEGENDA

- splošna dostopnost
- dostopnost pod posebnimi pogoji
- obvezno izobraževanje
- **PT** poklicni tečaj
- **MT** maturitetni tečaj
- **š. p.** študijski programi
- **MI** mojstrski izpit
- **DI** delovodski izpit
- **PI** poslovodski izpit

	EOK	SOK	ISCED-A 2011	
Tretja stopnja	8	10	8	840
Druga stopnja	7	8	7	760
Prva stopnja	6	7	6	640
Prva stopnja strokovna				650
Višje strokovno izobraževanje	5	6	5	550
			4	
Srednje splošno izobraževanje	4	5	3	344
Srednje strokovno izobraževanje	4	5		354
Srednje poklicno izobraževanje	4	4		353
Nižje poklicno izobraževanje	3	3		
OŠ – 3. vzgojno-izobraževalno obdobje	2	2	2	244
OŠ – 1. in 2. vzgojno-izobraževalno obdobje			1	100
Predšolsko 2. starostno obdobje			0	020
Predšolsko 1. starostno obdobje				

EOK: Evropsko ogrodje kvalifikacij
SOK: Slovensko ogrodje kvalifikacij
ISCED-A 2011: Mednarodna standardna klasifikacija izobraževanja

Od šolskega/študijskega leta 2017/18

SISTEM VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA V REPUBLIKI SLOVENIJI